

Dr. Muhammad Nawaz
COMSATS Institute of
information technology,
Islamabad
Campus,
mnawafzafal@gmail.com

Hindko is spoken by millions of people in Kyber Pakhtunkhawa (KP) and many other parts of Pakistan. Hindko is one of the ancient languages of sub-continent. According to Awan (2008), the history of the Hindko land, its people, its culture, and its language is more than 5000 years old. Hindko existed much before the advent of the Sanskrit language. The indigenous Hindko people were much cultured, educated, social, and linguistically rich before the attacks of Aryan people from central Asia in around 1500BC. The word ""Hindko" was derived from the word "hind" by adding suffix "ko" to it. So Hindko people were the aboriginal people of this area who existed in Hindko land even before the arrival of Aryans in this land (pp. 100-105).

وگے پا خوی دا ایہہ وے کمال
دیندے آئی ٹوں آپ حیات
ایہہ رکھ تا ہوے نجس پلیت
کرے زندگی دا بند باب حیات
آپ زم زم رکھ تا ہویا
شرمندہ تبیر خواب حیات
ایہہ دوئی نجس حقیقت دا برتو

مشکل مسئلے ٹوں سمجھے تاب حیات

تیری دنیا

وخت، وخت دے رواب ایج
آپے لے، بچے، بچے، بے چارے لوک
سچاں افکار، فہماناں دے قتل
ئس پھرے پھریں بے سمارے لوک
کفر فاتح کلکھ بے روڈگارے
نوکری ٹوکری ٹوکری دین بے کارے لوک
کمر ۱۳ تین میلن کی کوساں ڈور

بے وی
کھینچو
ڈر خوف دے سارے
پال کے رکھ، سنبھال کے رکھ
نگک ٹھوک دے سب کانے
پال کے رکھ، سنبھال کے رکھ
اُمید دی ناؤ دے سارے تختے
پال کے رکھ، سنبھال کے رکھ
اس پھوٹی بے خونی ٹوں
پال کے رکھ، سنبھال کے رکھ

Since their arrival to this land in around 1500BC, the Aryans remained detached from the indigenous people for about 1000 years, so the languages of both the people did not mix up for that period. After these 1000 years, owing to the contact of the languages of two nations, a new language Sanskrit was originated.

Aryan people termed their language as Sanskrit, while the language of the local people was termed as Prakrit (pp. 116-118). In short, Hindko is the generic name for the indigenous people, the indigenous culture, and the indigenous language of the area referred to as "Hind/Hindu/ Hindku." The words Hindu and Hindko are derived from the word Sindhu as the sound "s" of Sindhu was altered with the sound "h" of Hindu/Hindko. Many sounds, grammatical rules, and the vocabulary of the Sanskrit language were derived from the Hindko language. Aryan people

were still there people whereas people cultural and superficial people influence language. Recently and once been promoted Above Hindk G and Academic been played role material on Him have published 50 books literature the old poetry, prose, Hindk books nation authori

Exploring Dimensions of Research on Hindko: Past and Present (Part-1)

were strong in warfare so published books they dominated the regarding Hindko people of this area, language. Needless to whereas Hindu/Hindko say, the board, the people were socially, academically, other culturally, educationally organizations and and linguistically individuals have been superior to the Aryan publishing their works people, so, they regarding the subject influenced their language in Urdu, English, and, of course, Hindko itself.

Recently, many people and organizations have been working for the promotion of Hindko. Above all, Gandhara Hindko Board and Gandhara Hindko Academy Peshawar have been playing a pivotal role in publishing material in Hindko and on Hindko. So far, they have published around 50 books based on literature, folk tales, theology, grammar, poetry, dictionaries, prose, and History of Hindko and a number of books in progress. The national language authority, Islamabad also Hindko has also been explored by international researchers. Currently, a book of Hindko grammar has been written by a Turkish Professor, Dr Hilal Toker, entitled "A Practical Guide to Hindko Grammar". The book gives a pretty picture and a detailed view of Hindko grammar using International Phonetic Alphabet (IPA). Earlier, Mukhtar Ali Nayyer had also published a Hindko grammar book entitled Hindko Qaviad. Another book under the title "Hindko Grammar in

"Neelmi Dialect" by Shahid Hussain Mir is in progress and publication is expected by the end of 2016. Moreover, Gandhara Hindko Board published two Hindko dictionaries in 2008, that is, a Hindko translation of the Holy Book in metrical form; Naat Rehmat ul Lilaalameen (Yahya Khalid, 2012); and Sarzameen-e-Hindko (Awan, 2008).

written by Sultan Furthermore, the board Sukoon (2002) has also published the containing seven first phonetic book thousand words and entitled "Hindko Awan (2008) with thirty Sautiyat" (Awan, 2004) thousand words. The which gives a brief view prior reflects the of Hindko sounds. There vocabulary of is another book under the Abbottabad, Mansehra title Urdu zeban ka and Haripur dialects of makhiz Hindko (Khatir Hindko and the latter Ghaznavi, 2003) mostly reveal the published by National vocabulary of Peshawar language authority, dialect. Another Islamabad, which dictionary is in progress highlighted the historical at University of Azad background and a Jammu and Kashmir, connection between particularly, based on Urdu and Hindko. Hindko spoken in Azad Regarding the history Jammu and Kashmir and literature of Hindko, (AJK). There is an an eminent scholar, Dr intense need to develop a Mumtaz Mangloori Hindko dictionary, using wrote a very IPA, which cover all the comprehensive book dialects of Hindko. entitled Hindko, Similarly, the board has multilingual, tarqaleek,

Similarly, the board has also published religious and historical books like Quran Pak da Hindko Manzoor Turjuma mukhtaser tareekh, zaban-o-adeb, published by national authority, Islamabad.

To be continued

کوشاں ادب

حکایتی جاہی	حدائقِ ادب	لیسان مطلب	حدائقِ ادب	لیسان مطلب
سارے ہبھاتاں دا تو ماںک تھی حکمران ایں منصفِ مصور، قادر فی عالم تے روان ایں	میں مرشد آن میں صوفی آں میں بندہ یار خدا دا وال	میں مرشد آن میں صوفی آں میں بندہ یار خدا دا وال	میں مرشد آن میں صوفی آں میں بندہ یار خدا دا وال	سارے ہبھاتاں دا تو ماںک تھی حکمران ایں منصفِ مصور، قادر فی عالم تے روان ایں
ریچ، کیر، غمی قو تے درجن تے غمی قو تے غدار قو تے قدر قو تے جبار قو تے سلطان اے	میرا منصف یون وی قیمتی اے میرے ہتھ ویق شوی روئی اے	میرا منصف یون وی قیمتی اے میرے ہتھ ویق شوی روئی اے	میرا منصف یون وی قیمتی اے میرے ہتھ ویق شوی روئی اے	ریچ، کیر، غمی قو تے درجن تے غمی قو تے غدار قو تے قدر قو تے جبار قو تے سلطان اے
جیزی کب ای گن دے لیا ہوئی کل کا کاتاں تالع تیرے ہم دی جن و انسان سارے	میں بھر دا مرشد پھر دا رواں میں لبما دوال آئی ذات دوں	میں بھر دا مرشد پھر دا رواں میں لبما دوال آئی ذات دوں	میں بھر دا مرشد پھر دا رواں میں لبما دوال آئی ذات دوں	جیزی کب ای گن دے لیا ہوئی کل کا کاتاں تالع تیرے ہم دی جن و انسان سارے
سرور، سعدی، جوں، سارے، تحریک ایلان اے تیری ڈن چلیخ تیرے سارے، تحریک ایلان اے	میرا دن کن دی چاری اے میرا دن کن دی چاری اے	میرا دن کن دی چاری اے میرا دن کن دی چاری اے	میرا دن کن دی چاری اے میرا دن کن دی چاری اے	سرور، سعدی، جوں، سارے، تحریک ایلان اے تیری ڈن چلیخ تیرے سارے، تحریک ایلان اے
ستر اسکی نی زیادہ پیار کرنا اسکی نی ساون تیرام اسکی ایسا دادرو سخن دار دن ان اے	اک روح دی اندھر دی دی اے اک جسم دی روح نال خود دا اے	اک سوچ دی یار دی ٹکڑی اے اک سوچ دی یار دی ٹکڑی اے	اک روح دی اندھر دی دی اے اک جسم دی روح نال خود دا اے	ستر اسکی نی زیادہ پیار کرنا اسکی نی ساون تیرام اسکی ایسا دادرو سخن دار دن ان اے
ڈرے دے ڈن تھری تھرے نیادے سارے سارے لوک مگ بے ریندن نیتھری تھے لقی دیمان ان اے	کر کرے دے راستے رکھی کو لوے اک آزادیوں کی وجہ کا میامبودا دے تو	کر کرے دے راستے رکھی کو لوے اک آزادیوں کی وجہ کا میامبودا دے تو	کر کرے دے راستے رکھی کو لوے اک آزادیوں کی وجہ کا میامبودا دے تو	ڈرے دے ڈن تھری تھرے نیادے سارے سارے لوک مگ بے ریندن نیتھری تھے لقی دیمان ان اے
چپا چپا تھی تیرے کی کوئی بختا نی پہن ان اے ذرے ذرے کی تواقف ایں ایسا تو ماںک	اک سوچ دی یار دی ٹکڑی اے اے ڈن کیوں آئی قافی اے	اک سوچ دی یار دی ٹکڑی اے اے ڈن کیوں آئی قافی اے	اک سوچ دی یار دی ٹکڑی اے اے ڈن کیوں آئی قافی اے	چپا چپا تھی تیرے کی کوئی بختا نی پہن ان اے ذرے ذرے کی تواقف ایں ایسا تو ماںک
کپکھان دے سب سیدار پھر دے ان ماراچ آپے کتا اپنا تے مظہر تھے ایہ بیان اے	میرا بھر دی بھرے باز دا حرم میرا بھر دی بھرے جنہات دا حرم	میرا بھر دی بھرے باز دا حرم میرا بھر دی بھرے جنہات دا حرم	میرا بھر دی بھرے باز دا حرم میرا بھر دی بھرے جنہات دا حرم	کپکھان دے سب سیدار پھر دے ان ماراچ آپے کتا اپنا تے مظہر تھے ایہ بیان اے
ہر زبان دے بول دی رہنی رنگ بریلیاں اور تے کچھ بھی ایہ سب سیڑیاں بیان اے	میں بچ تو بایوس تے ہو ہی گیا میں بھی تو بایوس نہ ہویا	میں بچ تو بایوس تے ہو ہی گیا میں بھی تو بایوس نہ ہویا	میں بچ تو بایوس تے ہو ہی گیا میں بھی تو بایوس نہ ہویا	ہر زبان دے بول دی رہنی رنگ بریلیاں اور تے کچھ بھی ایہ سب سیڑیاں بیان اے
کیجیہ لعلات دے نال جو ہی شان کیکھ کیو اتا دین عظم تو رہا ائمی تیری شان اے	میری نیزت دی تو میرا مقدم تو میری نیزت دی تو میرا مقدم تو	میری نیزت دی تو میرا مقدم تو میری نیزت دی تو میرا مقدم تو	میری نیزت دی تو میرا مقدم تو میری نیزت دی تو میرا مقدم تو	کیجیہ لعلات دے نال جو ہی شان کیکھ کیو اتا دین عظم تو رہا ائمی تیری شان اے
ایسی یاک ٹھوپ دے، تیرے توکر تی خامنی جھکٹ کر جنت سیس ساساون ہیگان اے	میوں چنن نہیں آتا جیرے توکر میری رات نہیں کش کت دی تیرے سا	میوں چنن نہیں آتا جیرے توکر میری رات نہیں کش کت دی تیرے سا	میوں چنن نہیں آتا جیرے توکر میری رات نہیں کش کت دی تیرے سا	ایسی یاک ٹھوپ دے، تیرے توکر تی خامنی جھکٹ کر جنت سیس ساساون ہیگان اے

سُتْرِ پَيْجَ دَامِنْ مَحْمَدَ

الفاظیقی: سب (سانپ) (سدا) (زور) (گھٹتا ہے)
 اور تو زیر: ما آئی کی اپنے گھر میں شریفین کرتا ہے
 خوان: شرافت
 مطابق: اک انان دے حق بیچی رامان ہونڈیا ڈن گردہ چیز غار دے سے اندازی ای کردا وے جدد
 اید: قلیل آنے

